

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรโดยการนำเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ เช่น พันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตสูง ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศวิทยาทางการเกษตร ซึ่งเป็นผลให้ศัตรูพืชมีบทบาทที่สำคัญมากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากมีแหล่งอาศัยที่เหมาะสมและพืชอาหารอุดมสมบูรณ์ ศัตรูพืชจึงมีการแพร่กระจายและระบาดในพื้นที่กว้างขวาง ทำให้ความเสียหายให้กับพืชเศรษฐกิจปีละไม่ต่ำกว่า 1 ล้านไร่ เกษตรกรได้รับความสูญเสียทางเศรษฐกิจประมาณ 1,500 - 2,000 ล้านบาทต่อปี (สุอาภา, 2537)

จากข้อมูลของสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร พบว่าปริมาณการนำเข้าปุ๋ยเคมีของไทยในปี พ.ศ. 2550 อยู่ที่ 3.95 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่าสูงถึง 39,900 ล้านบาท ซึ่งสูงกว่าปริมาณการนำเข้าในปี พ.ศ. 2549 ถึง 4 แสนตัน ขณะที่การนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทยกลับสูงเกินความจำเป็นและจากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรพบว่า ในปี พ.ศ. 2543 - 2548 มีปริมาณนำเข้าถึง 71,444 ตันต่อปี คิดเป็นมูลค่า 9,194 ล้านบาทต่อปี ซึ่งพบว่า ประเทศไทยนำเข้าสารเคมีทางการเกษตรมากที่สุดประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากรายงานการสำรวจขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) พบว่าประเทศไทยมีเนื้อที่ทำกรเกษตรมากเป็นอันดับที่ 48 ของโลก แต่ใช้ สารเคมีกำจัด แมลงมากเป็นอันดับ 5 ของโลก ใช้ยาฆ่าหญ้าเป็นอันดับ 4 ของโลก และนำเข้าสารเคมีสังเคราะห์ทางการเกษตร เป็นเงิน 30,000 ล้านบาทต่อปี ผลของการใช้ยาฆ่าแมลงพบว่า ในแต่ละปีมีเกษตรกรไทยเสี่ยงต่ออัตราการเกิดโรคมะเร็งมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น เนื่องจากยาฆ่าแมลงทำให้เกิดความเสียหายต่อระดับดีเอ็นเอ (DNA) ในเนื้อเยื่อของร่างกาย ซึ่งอาจก่อให้เกิดโรคมะเร็งได้ ดังนั้นการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ จะช่วยลดภาระการนำเข้าสารเคมีและปุ๋ยเคมี กว่า 50% หรือ ไม่ต่ำกว่า 20 ,000 ล้านบาท และยังช่วยลดรายจ่ายทางสุขภาพ เพื่อสร้างสุขภาพที่ยั่งยืนของคนไทย

สารธรรมชาติทางการเกษตร เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่กำลังได้รับความสนใจ เนื่องจากเป็นสารหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากธรรมชาติ เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร ได้แก่ สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช (สารธรรมชาติสกัดจากพืช และชีวภัณฑ์) สารควบคุมการเจริญเติบโตของพืชและปุ๋ย

ชีวภาพ ที่มีความปลอดภัยต่อมนุษย์และสัตว์ รวมทั้งสภาพแวดล้อม และสามารถผลิตขยายปริมาณ ได้มากพอเพียงพอต่อการนำไปใช้ประโยชน์ สารธรรมชาติที่นิยมนำมาใช้ทางการเกษตรในปัจจุบัน เช่น น้ำส้มควันไม้ (Wood vinegar) เชื้อรา *Trichoderma* spp. ไคโตซาน แบคทีเรียบีทีกำจัดแมลง เป็นต้น สารเหล่านี้จะช่วยป้องกันกำจัดศัตรูพืช และเร่งการเติบโตของพืช ใช้ในการควบคุมการเจริญเติบโตของพืชให้ทนทานต่อศัตรูพืช ป้องกันโรคจากเชื้อรา แบคทีเรีย และไส้เดือนฝอยในดิน และยังเป็นสารป้องกันกำจัดโรคพืชต่างๆ อีกด้วย ซึ่งในปัจจุบันประชากรส่วนใหญ่หันมาให้ความสนใจต่อสุขภาพกันมากขึ้น มีการเลือกสรรอาหารในการบริโภค และมีการใส่ใจต่อความปลอดภัยของชีวิต

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงความรู้ และการปฏิบัติของเกษตรกร เกี่ยวกับการใช้สารธรรมชาติทางการเกษตรในการผลิตผัก ในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกผักไว้เพื่อการบริโภคและจำหน่ายเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังมีการส่งเสริมและการณรงค์ในการผลิตผักปลอดสารพิษ นอกจากนี้จะได้ทราบปัญหาของเกษตรกรในการปฏิบัติการใช้สารธรรมชาติทางการเกษตร และเพื่อจะได้ทราบว่ามีความสัมพันธ์กับความรู้ของเกษตรกรต่อการใช้สารธรรมชาติทางการเกษตร เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางแก้ไขต่อไป อันจะเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สาร ธรรมชาติทางการเกษตร ของเกษตรกรผู้ปลูกผัก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคม กับความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับ การใช้สารธรรมชาติทางการเกษตรในการผลิตผัก
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการใช้สาร ธรรมชาติทางการเกษตรในการผลิตผัก

ประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัย

ผลการวิจัยนี้จะทำให้ทราบถึง สภาพการใช้สาร ธรรมชาติทางการเกษตร ของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ซึ่งข้อมูลที่ได้จะสามารถนำไปเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการแนะนำส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกรในการปฏิบัติการใช้สาร ธรรมชาติทางการเกษตร อย่างถูกต้อง เพื่อลดการใช้สารเคมีที่รุนแรง และหันมาใช้ผลิตภัณฑ์ที่มาจากธรรมชาติ

สมมุติฐาน

ลักษณะปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางสังคม มีความสัมพันธ์กับ ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารธรรมชาติทางการเกษตรในการผลิตผัก

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึง “ความรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรเกี่ยวกับการ ใช้สาร ธรรมชาติทางการเกษตร ในการผลิตผัก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่” โดยแบ่งขอบเขต การวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ก. ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ ปลูกผัก จำนวน 475 ราย ที่ได้ขึ้นทะเบียนผู้ ปลูกผักกับสำนักงานเกษตรอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งแบ่งออกเป็น 12 ตำบล ได้แก่ 1) ตำบลหนองแฝก 2) ตำบลยางนึ่ง 3) ตำบลดอนแก้ว 4) ตำบล ท่ากว้าง 5) ตำบลขัวมุง 6) ตำบลสันทราย 7) ตำบลชมพู 8) ตำบลสารภี 9) ตำบลท่าวังตาล 10) ตำบลหนองผึ้ง 11) ตำบลป่าบง 12) ตำบลไชยสถาน

ข. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วยตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งตัวแปรที่นำมาศึกษา มีดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัย ทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปลูกผัก ประสบการณ์การใช้สารธรรมชาติทางการเกษตร แรงงานที่ใช้ปลูกผัก พื้นที่ปลูกผัก รายได้จาก การปลูกผัก เงินทุน จำนวนชนิดของผักที่ปลูก การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การได้รับข่าวสาร ด้านสารธรรมชาติทางการเกษตร ตำแหน่งทางสังคม และการเข้ารับการฝึกอบรมจากหน่วยงาน

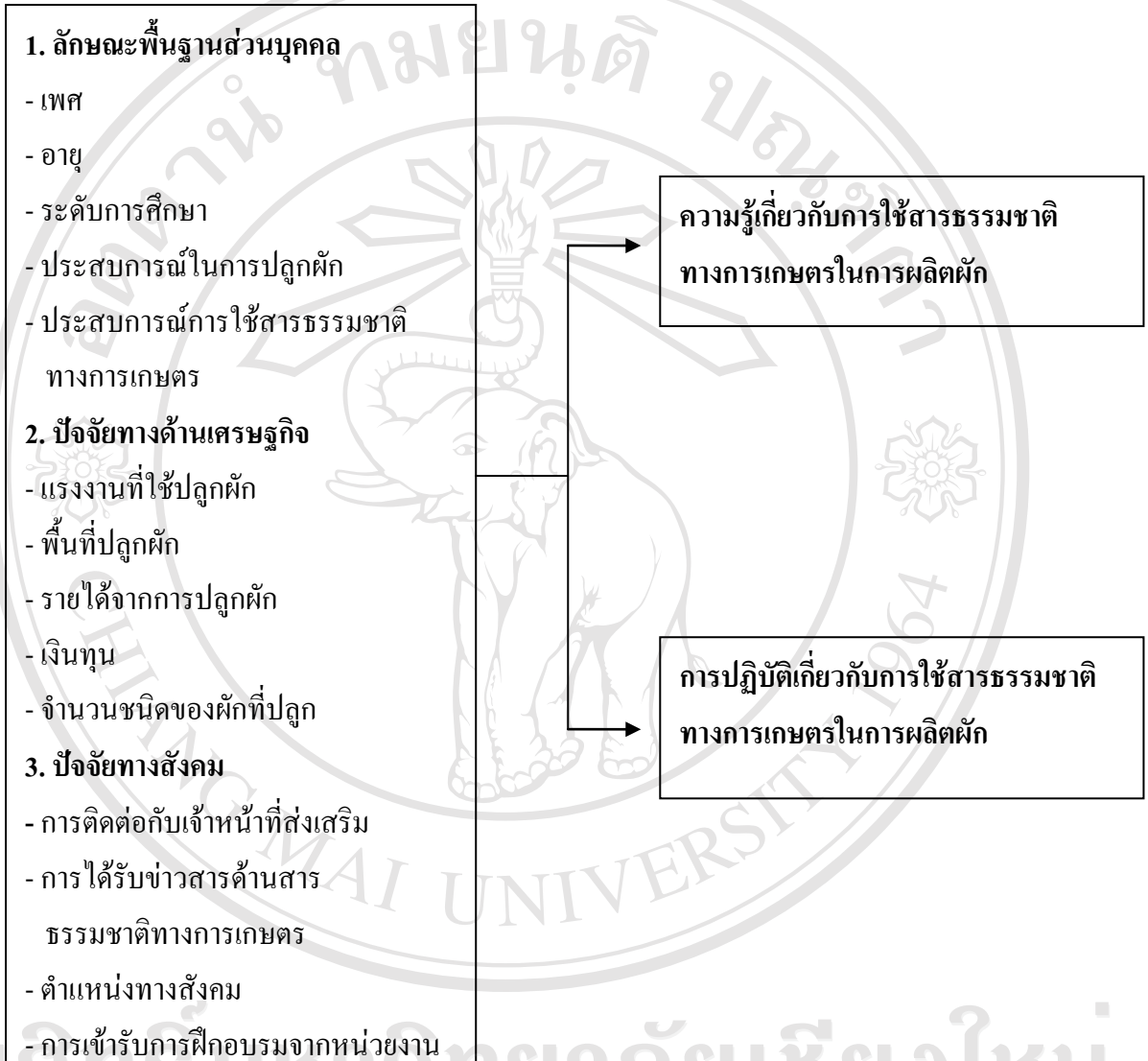
2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารธรรมชาติทาง การเกษตรในการผลิตผัก และการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารธรรมชาติทางการเกษตรในการผลิตผัก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

นิยามศัพท์

เกษตรกรผู้ปลูกผัก หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกผัก ในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ไม่จำกัดชนิดของพืชผัก

สารธรรมชาติทางการเกษตร หมายถึง สารหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากธรรมชาติ เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร ได้แก่ สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช (สารธรรมชาติสกัดจากพืช และชีวภัณฑ์) สารควบคุมการเจริญเติบโตของพืช และปุ๋ยชีวภาพ

อายุ หมายถึง อายุเต็มของเกษตรกรถึงวันสำรวจ

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้ปลูกผักนับเป็นจำนวนปีที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียน

ประสบการณ์การปลูกผัก หมายถึง จำนวนปีที่เกษตรกรได้ประกอบอาชีพการปลูกผัก โดยวัดเป็นจำนวนปีตั้งแต่เริ่มปลูกจนถึงวันสำรวจ

แรงงานที่ใช้ปลูกผัก หมายถึง จำนวนแรงงานที่ใช้ในการปลูกผักของเกษตรกรจำแนกเป็นแรงงานในครัวเรือนและแรงงานที่จ้างมาที่ใช้ในการปลูกผัก

พื้นที่ปลูกผัก หมายถึง จำนวนพื้นที่ปลูกผักของเกษตรกรคิดเป็นไร่

รายได้จากการปลูกผัก หมายถึง รายได้รวมโดยไม่หักค่าใช้จ่ายที่ได้จากการปลูกผัก ทั้งที่เป็นของตนเอง หรือเช่าทำ

เงินทุน หมายถึง เงินที่ใช้สำหรับลงทุนในการปลูกผักของเกษตรกรใน 1 ฤดู ไม่รวมค่าจ้างแรงงาน

ความรู้ หมายถึง ความรอบรู้ ความรู้สึก ความคิดเห็น และความเชื่อของเกษตรกรเกี่ยวกับการใช้สารธรรมชาติทางการเกษตร

การปฏิบัติ หมายถึง การที่เกษตรกรได้นำความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมไปปฏิบัติ เช่น การนำสารธรรมชาติทางการเกษตร ไปใช้ในแปลง การผลิตสาร ธรรมชาติทางการเกษตร ขึ้นใช้เอง เป็นต้น

การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หมายถึง จำนวนครั้งที่เกษตรกรได้รับการอบรม หรือการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในรอบ 1 ปี

ตำแหน่งทางสังคม หมายถึง สถานภาพการเป็นผู้นำ และ/หรือการเคยเป็นผู้นำทางสังคมของเกษตรกร เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน กรรมการหมู่บ้าน กรรมการองค์กรการบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ณ ปัจจุบันและนับย้อนหลังไป 5 ปี